

AMERİKAN ÜSLERİ VE 12 EYLÜL

Aydınlık Dergisi, 13 Haziran 2004

Yıldırım Koç

12 Eylül darbesini genellikle uluslararası yeni işbölümü ve 24 Ocak kararlarının parlamenter sistem içinde uygulanamaması ile açıklarız. Ancak, ABD'nin üs taleplerinin yoğunlaştığı günlerde, 12 Eylül sürecine ABD üsleri açısından bakmakta yarar var.

Türkiye 1950'li yıllarda hem Kore'ye asker gönderdi; hem de ABD'ye üsler ve tesisler verdi. 1969 yılında da, ABD ile daha önce imzalanmış olan ikili anlaşmalar, Ortak Savunma İşbirliği Anlaşması adı altında birleştirildi.

ABD bu yıllarda Türkiye'deki haşhaş üretimini engellemeye çalıştı. ABD'ye giden uyuşturucunun Türkiye'den geldiğini ileri sürerek, haşhaş ekimini yasaklatmaya çabaladı. Hükümetler, bazı kısıtlamalara gittiler, ancak 100 bin aileyi ilgilendiren böyle bir talebi kabul etmediler. Tablo 12 Mart 1971 askeri müdahalesinden sonra değişti. Süleyman Demirel başbakanlıktan ayrıldı. Nihat Erim başbakan oldu ve 1971 yılı Haziran ayında haşhaş ekimini tamamiyle yasakladı. ABD, yasaklama karşılığında 30 bin dolar verecekti. Bu parayı da vermediler. Yalnızca 10 bin dolar geldi. 100 bin aile mağdur edildi.

ABD bu yıllarda Vietnam bataklığında boğuşuyordu. ABD ordusu, Vietnam'da 59 bin ölü ve 300 bin aşkın yaralı verdi. Emperyalistler yenildiler. İkinci Dünya Savaşı'nın muzaffer ülkesi ABD, Vietnam'da büyük bir darbe yedi. ABD'nin itibarı sarsılmışken ve ABD'de büyük bir moral bozukluğu yaşanırken, iki darbe de Türkiye'den geldi.

Bülent Ecevit'in başbakanlığı ve Necmettin Erbakan'ın başbakan yardımcılığındaki CHP-MSP Koalisyon Hükümeti, 1 Temmuz 1974 tarihinde haşhaş ekimini serbest bıraktı. 20 Temmuz 1974 günü de, Kıbrıs'taki katliamların önlenmesi amacıyla, Türk Silahlı Kuvvetleri Kıbrıs'a çıktı.

ABD, kendi denetimi altında sandığı bir ülkenin bu hareketlerinden çok rahatsız oldu. Türkiye'yi, silah ambargosu uygulamakla tehdit etti. Bu arada Türkiye'de bir hükümet krizi yaşandı. Ecevit Hükümeti 19 Eylül 1974 günü istifa etti. Yerine Sadi İrmak hükümeti kuruldu. Ancak Türkiye'nin kararlı tavrı, bu geçiş döneminde de sürdürüldü. Milli Savunma Bakanı, 9 Şubat 1974 günü yaptığı açıklamada, ABD yardımının kesilmesi durumunda Türkiye'deki ABD üslerinin ve tesislerinin kapatılacağını açıkladı. 13 Şubat 1975 günü de Kıbrıs Türk Federe Devleti kuruldu. Türkiye, "reste rest" dedi.

31 Mart 1975 günü Süleyman Demirel'in başbakanlığında Birinci Milliyetçi Cephe Hükümeti (AP-MSP-MHP) kuruldu. ABD Dışişleri Bakanı Henry Kissinger 21 Mayıs 1975 günü Türkiye'ye gelerek Süleyman Demirel'le görüştü; üslerin kapatılmamasını istedi. Ancak isteği yerine getirilmedi. Türkiye, 25 Temmuz 1975 günü ABD ile yapılmış bulunan işbirliği anlaşmasını tek taraflı olarak feshetti. Türkiye'deki bütün ortak savunma tesislerinin faaliyeti durduruldu. Yalnızca, NATO görevlerini yapması için İncirlik Üssü açık bırakıldı. Faaliyeti durdurulan bütün tesisler, 26 Temmuz 1975 günü, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin tam denetim ve gözetimine devredildi. Buralarda ABD Bayrağı indirildi, Türk Bayrağı çekildi. Bu tarihte Türkiye'de 21 üs ve tesis ve 5 000 Amerikan askeri vardı.

ABD için Türkiye'nin önemi 1978 yılında aniden arttı. İran'da, ABD'nin Orta Doğu'da etkili bir biçimde kullandığı Rıza Şah Pehlevi yönetimi devrilme sürecine girdi ve Şah, 1979 yılı Ocak ayında ülkeden kaçtı. Bu arada, Afganistan'da bir darbe oldu ve komünistler iktidara geldi. 1979 yılında da Sovyetler Birliği bu ülkeyi işgal etti. Böylece, Sovyetler Birliği, Afganistan'a 600 mil yaklaşmış oldu.

ABD bu arada Türkiye ile ilişkilerini düzeltmeye çalıştı. ABD'nin Türkiye'ye uyguladığı ambargo, 12 Eylül 1978 tarihinde kaldırıldı. Ancak Türkiye'de bu tarihte işbaşında bulunan Bülent Ecevit iktidarı, ABD üslerinin ve tesislerinin yeniden faaliyete geçmesine izin vermedi. Halbuki Türkiye'deki üslerin önemi iyice artmıştı. 11 Şubat 1979 tarihli Hürriyet Gazetesinde çıkan bir haber, "Amerikan istihbarat teşkilatı büyük bir sorunla karşı karşıya; İran'ın dinleme boşluğunu ancak Türkiye doldurur" diyordu.

Türkiye'de halkı birbirine düşüren eylemler, cinayetler ve hatta katliamlar başladı. Halkımız birbirine düşman edildi. 19-22 Nisan 1978 günleri Malatya olayları, 3-7 Eylül 1978 günleri Sivas olayları, 3-5 Aralık 1978 günleri Elazığ olayları, 19-24 Aralık 1979 günleri Kahramanmaraş olayları, 25-27 Haziran 1979 günleri Manisa olayları, 2-10 Temmuz 1980 günleri de Sivas olaylarında halkımız karşı karşıya getirildi. Diğer taraftan, toplumun saygın isimlerine karşı suikastler düzenlendi. Bu olaylar, 1980 yılında iyice hızlandı. 26 Aralık 1978 – 11 Eylül 1979 döneminde bu ülkede 869 sivil ve 29 güvenlik öldürüldü; 3633 kişi yaralandı. 12 Eylül 1979 ile 11 Eylül 1980 tarihleri arasında ise 2677 sivil ve 135 güvenlik görevlisi öldürüldü; 6784 kişi yaralandı. Bu arada TUSİAD, gazetelere verdiği sayfa sayfa ilanlarla Hükümeti düşürmeye çalıştı. Diğer taraftan da, Türkiye'de temel tüketim mallarında büyük bir sıkıntı başlatıldı. Filtreli sigaradan tüpgaza, margarinden, sıvı yağa kadar nelerin sıkıntısını çektiğimizi hatırlarsınız.

1979 Ekim ara seçimlerinde de CHP büyük bir yenilgi aldı ve Bülent Ecevit istifa etti. Süleyman Demirel bir azınlık hükümeti kurdu. Amerikalılar, üs ve tesislerin faaliyete geçirilmesini bu kez Süleyman Demirel'den istediler. 29 Mart 1980 günü ilgili anlaşma imzalandı; ancak bu anlaşmanın uygulamaya girebilmesi için Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından onaylanması gerekiyordu. S.Demirel, anlaşmayı Meclis'e göndermedi; ABD üslerinin ve tesislerinin açılmasına izin vermedi.

1980 yılında halkımızı bölen düşmanlıklar daha da yoğunlaştı ve 12 Eylül 1980 askeri darbesi gerçekleşti. Amerikalıların istekleri, 18 Kasım 1980 tarihinde Bakanlar Kurulu kararıyla yerine getirildi. Amerikan üslerinin ve tesislerinin yeniden faaliyete geçmesine ilişkin anlaşma, 1 Şubat 1981 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi.

Bugün ise üs vermek isteyenlerle, üs verilmesine karşı olanlar geçmiştekinin tam tersi.